

Pienryhmätoimintaa ja projektityöskentelyä ryhmäperhepäi-  
väkoti Pirpanassa Taivalkoskella

Opinnäytetyö

Pulkkanen Kaisa

Opinnäytetyö  
Hyvinvointiala  
Sosionomi AMK

2017

Koulutusalan nimi  
Koulutus  
Tutkintonimike

---

<b>Tekijä</b>	Kaisa Pulkkanen	Vuosi	2017
<b>Ohjaaja(t)</b>	Seija Järvi, Kaisu Vinkki		
<b>Toimeksiantaja</b>	Taivalkosken kunta, varhaiskasvatus		
<b>Työn nimi</b>	Pienryhmätoimintaa ja projektityöskentelyä ryhmäperhepäiväkoti Pirpanassa Taivalkoskella		
<b>Sivu- ja liitesivumäärä</b>	38 + 3		

---

Selvitin opinnäytetyössäni Taivalkosken kunnan ryhmäperhepäiväkoti Pirpanan osalta pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn tämän hetkistä tilannetta vuosina 2013–2015 tapahtuneen kehittämisprosessin jälkeen. Pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn juurtumisen tason lisäksi halusin selvittää, miten Pirpanassa mahdollisesti käytettäviä pienryhmätoimintaa ja projektityöskentelyä toteutetaan arjessa.

Teoriaosuudessa tarkastelin italialaislähtöistä Reggio Emilia pedagogiikkaa, minkä ajatuksiin Taivalkoskella juurrutettu projektityöskentely perustuu. Juurruttamisprosessin alkuperäistä lähtötilannetta, Lapsen hyvä arki 2-hankeessa vuororyhmäperhepäiväkoti Vekkuliin juurrutettua pienryhmätoimintaa ja projektityöskentelyä, tarkastelin lähtötilanteen kartoittamiseksi.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen. Tutkimusaineiston keräämisessä käytin teemahaastattelua ja aineiston analyysin toteutin käyttäen teorialähtöistä analyysiä, joka pohjautuu tiettyyn malliin tai teoriaan. Analyysissä käytin mallina kehittämisprosessissa ollutta pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn mallia. Tarkastelin myös pienryhmätoiminnasta ja projektityöskentelystä saatuja tuloksia uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 viitekehyksessä, jotta saisin näkyväksi, miten nämä toimintatavat vastaavat uusiin pedagogisiin vaatimuksiin varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyöni tulokseksi sain, että pienryhmätoiminta ja projektityöskentely ovat osa Pirpanan arkea, mutta ei siinä määrin kuin työntekijät itse haluaisivat. Tapa, jolla Pirpanassa pienryhmätoimintaa ja projektityöskentelyä toteutetaan arjessa, noudattaa projektityöskentelyn osalta lähes kokonaan kehitysprosessissa ollutta mallia. Pienryhmätoiminta puolestaan on muokkautunut tarpeita vastaavaksi. Pienryhmätoiminta ja projektityöskentely vastaavat hyvin uusien Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 asettamiin pedagogisiin vaatimuksiin.

Avainsanat Reggio Emilia, perhepäivähoito, pienryhmätoiminta  
projektityöskentely

School of  
Name of Degree Programme  
Degree

---

<b>Author</b>	Kaisa Pulkkanen	Year	2017
<b>Supervisor</b>	Seija Järvi, Kaisu Vinkki		
<b>Commissioned by</b>	Taivalkoski municipality, early childhood education		
<b>Subject of thesis</b>	Pienryhmätoimintaa ja projektityöskentelyä ryhmäperhepäiväkoti Pirpanassa Taivalkoskella		
<b>Number of pages</b>	38 + 3		

---

In my thesis, I investigated the current situation of small group activities and project work in the family group day care Pirpana in Taivalkoski municipality after a development project which took place in 2013-2015. In addition to finding out how well the small group activities and project work were embedded, my goal was to determine how these are put into practice in everyday life.

In the theory segment I examined the Italian Reggio Emilia Pedagogical Approach which is the basis for the project work in Taivalkoski. To start the mapping process I examined the small group activity and project work model of the round-the-clock family group day care Vekkuli based on the "Lapsen hyvä arki 2" project.

My thesis is qualitative. To collect research evidence, I used thematic interviews, and I based my investigation on theory originated analysis, which is based on a certain model or theory. In the analysis, I used the small group work and project work model from the development project. I also observed the results from small group activities and project work obtained from the framework of "Early Childhood Education and Care 2016", so that I could see how these procedures apply to the new pedagogic requirements in early childhood education.

The result of my thesis is that small group activities and project work are part of everyday life at Pirpana, but not to the extent the staff themselves would prefer. The manner how the activities and project work are implemented in Pirpana follows the model of the development project almost completely. The small group activities have changed to meet the needs. The small group activities and project work correspond well with the teaching requirements set up by the "Early Childhood Education and Care 2016".

Key words Reggio Emilia, family group day care, small group activities, project work

## SISÄLLYS

1 JOHDANTO .....	5
2 OPINNÄYTETYÖN METODOLOGIA .....	7
2.1 Opinnäytetyöprosessin kuvaus .....	7
2.2 Tutkimuskysymys ja – menetelmän esittely .....	9
2.3 Tutkimusaineiston keruu ja analysointimenetelmä.....	12
3 REGGIO EMILIA PEDAGOGIIKKA .....	15
4 LAPSEN HYVÄ ARKI 2–HANKE .....	17
5 PROJEKTITYÖN JA PIENRYHMÄPEDAGOGIIKAN KEHITTÄMINEN PIRPANASSA.....	20
5.1 Perhepäivähoito ja ryhmäperhepäiväkoti Pirpana.....	20
5.2 Pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn kehittämisprosessi.....	22
6 HAASTATTELUJEN ANALYYSIN TULOKSET .....	25
6.1 Pienryhmätoiminta .....	25
6.2 Projektityöskentely .....	27
6.3 Projektityöskentelyn nykytilanne .....	32
7 POHDINTA .....	34
LÄHTEET .....	37
LIITTEET .....	39

## 1 JOHDANTO

Taivalkoski on pieni, n. 4000 asukkaan kunta Pohjois-Pohjanmaan maakunnan koillisosassa lijoen rannalla. Taivalkoski on laaja pinta-alaltaan ja kyläkeskusta lukuun ottamatta melko harvaan asuttu. Sen lähinaapureita ovat Kuusamon, Posion, Suomussalmen ja Pudasjärven kunnat. Asukkaiden ikäjakauman osalta Taivalkoski on ikääntyvien ihmisten kunta ja 80-luvulta alkaen on kunnan asukasluku ollut hitaasti laskusuunnassa, vaikka metsäteollisuus, luontomatkailu, sekä kulttuuritoiminta ovat edelleen voimissaan. (Taivalkoski, 2017.)

Taivalkosken kunnassa ei ole lainkaan päiväkotia, vaan varhaiskasvatus tapahtuu kotona työskentelevien perhepäivähoitajien ja ryhmäperhepäiväkotien voimalla. Kunnassa on yksi päivähoidon ohjaaja, yksi lastentarhanopettaja ja kolme lastenhoitajaa. Muut työntekijät ovat perhepäivähoitajia ja ryhmäperhepäivähoitajia. Kunnassa on panostettu työntekijöiden koulutukseen, mutta periaatteessa päävastuu varhaiskasvatuksen pedagogisesta puolesta jää päivähoidon ohjaajalle yhdessä ryhmisten vastaavien työntekijöiden kanssa. Päivähoidon ohjaajan työ puolestaan painottuu hallinnolliseen työhön ja järjestelyihin.

Taivalkosken kunnan päivähoito oli mukana Lapsen hyvä arki 2 – hankkeessa vuosina 2011–2013 ja tavoitteena oli Taivalkosken osalta päivähoidon pedagoginen kehittäminen. Hankkeen myötä yhteen kunnan ryhmäperhepäiväkodeista juurrutettiin projektityöskentelyä, jonka taustalla ovat Reggio Emilian ajatukset projektityöstä. Reggio Emilian ajatukset perustuvat uteliaaseen ja tutkivaan olentoon, lapseen ja toiminnassa on ydinasemassa lapsen osallisuus, aikuisen toimiessa tutkimisen mahdollistajana. Hankkeen päätyttyä projektityöskentelyä alettiin juurruttaa myös muihin kunnassa oleviin ryhmiin yhteistyössä Oulun yliopiston varhaiskasvatuksen opettajan Satu Karjalaisen kanssa. Itse työskentelin tuohon aikaan Tenavatuvalla eli yhdessä näistä ryhmäperhepäiväkodeista ja siellä projektityöskentely ja dokumentointi valokuvauksen muodossa jäivät hyvin elämään arkeen.

Aloin kiinnostua siitä, miten pienryhmätoiminta, projektityö ja siihen liittyvä dokumentointi ovat jääneet elämään kehittämisprosessin jälkeen ryhmäperhepäiväkoti Pirpanassa. Kunnan päivähoidon ohjaaja Hanna Suutari kannusti minua

tekemään opinnäytetyön aiheesta. Nyt kun toimin itse Taivalkosken kunnan päivähoiton ohjaajan sijaisena toimintakausina 2016–2017 sekä 2017–2018, on projektityön juurtuminen Pirpanaan alkanut kiinnostamaan entistä enemmän, sillä Lapsen hyvä arki 2 – hankkeen myötä ryhmäperhepäiväkotien toimintaan on saatu lisää pedagogisuutta. Juuri pedagogisuuden vaatimus on uuden valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja Taivalkosken kunnan 1.8.2017 käyttöön otetun varhaiskasvatussuunnitelman myötä lisääntynyt. Uusi valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma on pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus, jossa mm. opetuksessa hyödynnetään lapsen luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua, aivan kuin reggiolaiseen ajattelutapaan perustuvassa projektityöskentelyssäkin.

Pienryhmätoiminta ja projektityöskentelyn osalta Taivalkosken kunnassa toteutettu kehittämisprosessi on tehty edellisen varhaiskasvatussuunnitelman aikaan. Tämän vuoksi pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn juurtumisen tason selvittäminen Pirpanassa on tarpeellista, sillä hyvin toimivalla pienryhmätoiminnalla ja projektityöskentelyllä pystytään vastaamaan erittäin hyvin myös uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukanaan tuomiin pedagogisiin vaatimuksiin ja haasteisiin.

## 2 OPINNÄYTETYÖN METODOLOGIA

### 2.1 Opinnäytetyöprosessin kuvaus

Kiinnostukseni pienryhmätoimintaan ja projektityöskentelyyn alkoi jo vuonna 2014, kun itse ryhmäperhepäivähoitajana osallistuin Lapsen hyvä arki 2–hankkeesta jatkuneeseen projektityöskentelyn kehitysprosessiin Tenavatupa ryhmäperhepäiväkodissa. Aivan koko kehitysprosessia ja perehdytystä en pystynyt käymään läpi Tenavatuvan muun henkilökunnan mukana, sillä opintojeni myötä alkanut harjoittelu katkaisi prosessin omalta osaltani. Tenavatuvalla pienryhmät ja projektityöskentely toimivat edelleen ja esim. dokumentointi elää siellä voimakkaasti seinille laitettavien valokuvakollaasien muodossa. En kuitenkaan halunnut tehdä opinnäytetyötäni omasta aiemmasta työpaikastani ja siksi kohdekseni valikoitui ryhmäperhepäiväkoti Pirpana. Vuororyhmäperhepäiväkoti Vekkulista on jo kirjoitettu raportti Lapsen hyvä arki 2–hankkeen loppuraporttiin ja siinä oli jonkin verran kuvausta siitä, miten projektityöskentely ja pienryhmätoiminta jäivät sinne elämään. Lopullisen sysäyksen työhöni antoi oma siirtyminen Taivalkosken kunnan päivähoidon ohjaajan sijaiseksi ja varhaiskasvatuksen uusien tuulien puhaltaminen valtakunnallisesti. Projektityöskentely ja pienryhmätoiminta ovat erittäin hyviä työkaluja varhaiskasvatuksen uusia pedagogisia vaatimuksia ajatellen ja halusin opinnäytetyössäni selvittää, ovatko ne edelleen käytössä Pirpanassa.

Aloitin työni valmistelun jo aiemmin talvella 2017 kysellen Pirpanan henkilökunnalta palaverissa, suostuisivatko he haastateltaviksi opinnäytetyöhöni. Lopulta pääsin vauhtiin ja toukokuussa 2017 tein kirjallisen lupakyselyn Pirpanaan haastatteluja varten, tutkimuslupahakemuksen esimiehelleni sivistystoimen johtajalle sekä toimeksiantosopimuksen. Samalla aloitin myös tutkimussuunnitelman tekemisen.

Haastatteluiden aikataulun Pirpanassa sovin toukokuussa ja haastattelut tein kesäkuun alussa ja heinäkuussa. Tässä vaiheessa lomat ja sairauslomat viivytivät hiukan alkuperäistä aikataulua. Kesän aikana litteroin haastattelut ja aloitin teoriaosuuden kirjoittamisen. Teoriaosuutta kirjoitin heinä- ja elokuun vaihteessa ja samaan aikaan suoritin myös haastattelujen analysoinnin. Elokuun puo-

lessa välissä oli opinnäytetyön kirjoitus täydessä vauhdissa ja opinnäytetyöni ohjaajien palattua lomalta sain vielä uutta pohdittavaa sisältöön teorian osalta.

Haastattelujen analysoinnin aloitin jakamalla litteroidut haastattelut teemojen mukaisiin suuriin ryhmiin. Seuraavaksi ryhmittelin teemojen mukaan jaetut haastattelut tarkentavien kysymysten mukaisiin alaryhmiin. Esimerkiksi pienryhmätoiminnassa alaryhminä toimivat kysymykset: toimitaanko pienryhmissä, milloin jaetaan pienryhmiin, millä perusteella jaetaan pienryhmiin sekä onko pienryhmistä hyötyä tai haittaa. Haastateltujen vastauksista keräsin kysymystyyppistä riippuen joko kokonaisia lauseita tai yksittäisiä sanoja. Esimerkiksi projektityöskentelyn erilaisista toteutustavoista oli mahdollista kerätä yksittäisiä sanoja, samoin eri dokumentointitavoista.

Kerätyistä vastauksista etsin mahdollisimman paljon samanlaisuuksia, jotta saisin esiin yhteneväisiä ajattelu- ja toimintatapoja. Saatuaani ryhmittelyt valmiiksi ja löydettyäni samankaltaisuuksia haastateltavien vastauksista, ryhdyin tekemään vastauksista yhteenvetoa. Yhteenvedosta saatuja vastauksia ja projektityöskentelyn toteutumista vertasin Satu Karjalaisen avulla Pirpanaan mallinnetun projektityöskentelyn mukaiseen toimintaan. Näin pystyin määrittelemään, miten pienryhmätoiminta ja projektityöskentely ovat juurtuneet Pirpanaan ja millä tavoin niitä mahdollisesti toteutetaan käytännössä.

Analysoinnin tuloksena selvisi, oliko muuttuneilla tilanteilla esim. Pirpanan uusilla tiloilla, uudella työntekijällä tai vaihtuneella lapsiryhmällä ollut vaikutusta pienryhmätoiminnan ja/tai projektityöskentelyn juurtumiseen. Toteutetaanko niitä enää lainkaan ja mikäli toteutetaan, onko toteutustapa samanlainen kuin kehitysprosessin aikana oli opetettu vai toteutetaanko niitä sovelletusti, Pirpanan omaan toimintaan sopivalla tavalla? Kehitysprosessin mukaisen toiminnan lisäksi päädyin tarkastelemaan Pirpanan projektityöskentelyn toteutumista myös uuden varhaiskasvatussuunnitelman näkökulmasta, sillä pedagogisten vaatimusten lisääntyessä sen myötä, halusin saada näkyväksi myös, miten projektityöskentely vastaa uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa.

Koko opinnäytetyön kirjoitusprosessin ajan olen ollut yhteydessä Pirpanan henkilökuntaan opinnäytetyön osalta ja mm. vienyt heille hyväksytyyn opinnäytetyösuunnitelman luettavaksi. Mielestäni on ollut erittäin tärkeää, että Pirpanan hen-

kilökunta on tietoinen opinnäytetyön tilanteesta ja tuloksista, sillä kyse on heidän työyhteisöstään ja työstään lasten kanssa. Etenkin kun ajatuksena on vielä kehittää Pirpanan toimintaa syksyn ja talven aikana, samoin kuin koko Taivalkosken varhaiskasvatuksen toimintaa, on hyvin tärkeää, että he ovat tuloksista tietoisia. Näin he pystyvät miettimään omia kehittämistarpeitaan ja viemään niitä myös itse eteenpäin mahdollisuuksien mukaan.

Opinnäytetyön kirjoittaminen ja syvällisempi perehtyminen sekä teoriaan että haastatteluista saamaani aineistoon, ovat olleet antoisa matka pienryhmätöiden ja projektityöskentelyn lisäksi myös varhaiskasvatuksen pedagogiseen kehittämiseen kunnassamme. Vaikka opinnäytetyössäni onkin kyse vain Pirpanassa toteutettavasta pienryhmätöiden ja projektityöskentelystä, on minulla tämän työn toteuttamisen jälkeen helpompi kartoittaa myös Taivalkosken muiden ryhmäperhepäiväkotien ja kotona työskentelevien perhepäivähoitajien tilanteita, kun minulle on selvinnyt, mihin kaikkeen kannattaa kiinnittää huomiota. Prosessi on auttanut kartoittamaan Taivalkosken kunnan varhaiskasvatuksen tilaa ja kehittämistarpeita kokonaisuudessaan ja antanut näkökulmaa myös siihen, millä tavalla kehittämistä olisi hyvä jatkaa tästä eteenpäin.

## 2.2 Tutkimuskysymys ja – menetelmän esittely

Opinnäytetyöni keskittyy ryhmäperhepäiväkotia Pirpanan työntekijöiden työskentelytapaan, lähinnä siihen, miten he ovat omaksuneet pienryhmätöiden ja projektityöskentelyn työtavakseen ja millä tavoin he mahdollisesti toteuttavat niitä. Tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Miten pienryhmätöiden ja projektityöskentely ovat juurtuneet Pirpanan toimintaan?
2. Millä tavoin Pirpanassa mahdollisesti toteutetaan kehitysprosessissa opittua pienryhmätöiden ja projektityöskentelyä?

Opinnäytetyöstä saatujen tulosten avulla saan päivähoitoon ohjaajan työhön ja Pirpanan työntekijöiden arkeen arvokasta tietoa siitä, mikä on pienryhmätöiden ja projektityöskentelyn todellinen tilanne Pirpanassa ja miten tästä eteenpäin toimintaa kokonaisuudessaan olisi hyvä kehittää.

Opinnäytetyössäni käytän laadullista tutkimustapaa, sillä tarkoituksena on selvittää Pirpanan tilannetta pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn osalta. Vain Pirpanan työntekijät pystyvät kertomaan vastauksia siihen, minkälainen tilanne ryhmiksessä on pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn osalta. Laadullisella tutkimustavalla saan Pirpanan tilanteesta hyvän kuvauksen sekä kokonaisvaltaisen ymmärryksen pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn juurtumisesta Pirpanaan. Kvantitatiivisella tutkimuksella olisin kyllä saanut selville vaikkapa projektien ja toimintatapojen määrän, mutta niiden avulla ei olisi kuitenkaan selvinnyt pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn todellista tilannetta. Projektityöskentelyn luonteeseen kuuluvat eripituiset ja kestoiset projektit. Yksi projekti saattaa kestää vaikkapa puoli vuotta ja määrällisesti kyseessä on vain yksi projekti. Silti tuon puolen vuoden ajan ryhmän toimintaan kuuluu päivittäin projektityöskentelyä sisältäen monia erilaisia toimintatapoja. Vaihtoehtoisesti puolen vuoden aikana toteutunut yksi projekti onkin kestänyt vain parin päivän ajan ja tutkimus ja toteutusvaiheessa on käytetty paria erilaista toimintatapaa. Jälkimmäisessä vaihtoehdossa projektityöskentely ei olisi osa päivittäistä arkea vaan satunnainen työskentelytapa. Laadullisella tutkimustavalla voin tutkia myös itse projektityöskentelyn prosessia Pirpanassa (Kananen 2014, 19).

Aineiston opinnäytetyöhöni sain tekemällä teemahaastattelun Pirpanan kolmelle työntekijälle. Kaksi työntekijöistä on ollut mukana prosessin alkuvaiheista ja kolmas työntekijä on tullut työntekijäksi Pirpanaan myöhemmässä vaiheessa. Haastattelu koostui neljästä eri teemasta: lähtötilanne kehitysprosessiin, pienryhmätoiminta, projektit ja nykytilanne. Vaikka varsinainen teemahaastattelu onkin lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua (Hirsjärvi & Hurme 2011, 48), mietin teemojen alle tarkentavia kysymyksiä. Tarkentavat kysymykset eivät kuitenkaan rajoittaneet haastattelua, vaan toimivat itselleni lähinnä muistilistana. Tarkentavat kysymykset toivottavasti auttoivat myös työntekijöitä muistelemaan tarkemmin kehitysprosessia ja Pirpanan toimintaa sen aikana.

Haastattelun teemoissa lähtötilanteen tarkoituksena oli selvittää kehitysprosessin alkuvaiheessa mukana olleiden kahden työntekijöiden toiveet, tavoitteet ja ajatukset projektityöskentelystä siinä vaiheessa kun kehitysprosessi alkoi ja miten nämä ovat toteutuneet prosessin aikana ja jälkeen. Lapsen hyvä arki 2–

hankkeen alkaessa keväällä 2012 Satu Karjalainen piti koulutusillan kaikille Taivalkosken ryhmäperhepäivähoitajille, mukaan lukien Pirpanan henkilökunnan. Tuolloin Karjalainen kävi läpi Reggio Emilian lapsikäsitystä ja pienryhmätoiminnan perusasioita. (Vähärautio 2013, 77.) Aihe oli siis tullut Pirpanan henkilökunnalle tutuksi jo aiemmin ja on todennäköisesti herättänyt jonkinlaisia ajatuksia ennen kehittämisprosessin aloittamista 2013.

Pienryhmätoiminnan otin seuraavaksi ihan yksittäiseksi, omaksi teemaksi, sillä vaikka pienryhmätoiminta on olennainen osa Reggio Emilialaista toimintatapaa (Liimola & Voutilainen 1996, 35–36), on se muutenkin hyvin tärkeä osa varhaiskasvatuksen toteutusta. Pienryhmässä olosuhteet sosiaalisten vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta ovat optimaaliset ja lapsi saa paremmin äänensä kuuluville (Hujala, E & Turja, L (toim.) 2012, 270). Pirpana on Taivalkosken kunnan ryhmäperhepäiväkoti, jossa hoidetaan myös erityistä tukea vaativia lapsia (Päiväryhmis Pirpana 2017), joten ryhmässä saattaa olla useitakin lapsia, jotka eivät isommassa ryhmässä pärjää. Pienryhmien avulla lapselle tulee sopiva määrä sosiaalisia suhteita ja hän pystyy hallitsemaan tilanteita paremmin (Hujala, E & Turja, L (toim.) 2012, 270).

Seuraavana teemana olivat itse projektit. Tämän teeman avulla selvitin, onko Pirpanassa ollut kehittämisprosessin jälkeen uusia projekteja ja miten niitä on toteutettu. Pirpanan lähihistoriassa on ollut pitkä sisäilmaongelmien jakso, jolloin työntekijöillä ja lapsillakin on ollut terveyshuolia. Muutto toisiin tiloihin on myös saattanut vaikuttaa projektien toteuttamiseen. Vaikka en varsinaisesti tähän ajanjaksoon puuttunut, oli hyvä kysellä työntekijöiltä, mikä on ollut projektityöskentelyn tilanne alkuvaiheiden jälkeen? Mikäli projekteja on ollut, minkälaisia ja miten kyseisiin projekteihin on päädytty. Reggiolaiseen ajattelutapaan perustuvan projektityöskentelyn aiheet nousevat pääasiassa lasten havainnoinnin pohjalta, mutta esim. pilottiryhmäperhepäiväkoti Vekkulissa työntekijöitä kannustettiin alussa valitsemaan teemoja myös aikuisten kiinnostuksen ja vahvuuksien perusteella (Vähärautio, A. 2013, 73). Halusin myös selvittää projektien toteutustapaa, dokumentointia ja sitä, miten projektit on saatettu päätökseen. Mikäli projekteja ei kehitysprosessin jälkeen ole ollut, mikä on mahdollisesti ollut syynä siihen. Tämän teeman myötä sain myös tietoa lasten suhtautumisesta mahdollisiin projekteihin sekä vanhempien osallisuudesta, työntekijän näkökul-

masta. Tärkeänä osana Pirpanan projektityöskentelyä on myös se, mitä työntekijä ajattelee reggiolaiseen ajattelutapaan perustuvan projektityöskentelyn olevan ja miten mahdollisia uusia työntekijöitä perehdytetään projektityöskentelyyn.

Viimeisenä vaiheena haastattelussa tarkoituksena oli kartoittaa projektityöskentelyn nykytilanne Pirpanassa. Miten projektityöskentely on juurtuneet Pirpanan arkipäivään? Jos toimintatavat ovat juurtuneet Pirpanaan hyvin, miten ne toimivat käytännössä. Jos eivät ole, mikä estä toteutumisen?

### 2.3 Tutkimusaineiston keruu ja analysointimenetelmä

Käytin aineiston keruumenetelmänä teemahaastattelua. Teemahaastatteluun päädyin siksi, että Pirpanan projektityöskentelyn kehittämisprosessista on kulu-  
nut useampi vuosi jo aikaa ja moni asia sen tiimoilta on hyvinkin ehtinyt unohtua työntekijöiltä. Aineiston kerääminen on pääasiassa Pirpanan työntekijöiden muistin varassa. Teemahaastattelussa voidaan tuoda asioita esille vapaasti ja vastauksia voidaan tarvittaessa selventää ja syventää. Haastattelun väljyyden ja selventävien kysymysten avulla saan todennäköisesti enemmän tietoa kuin mitä saisin esim. lomakekyselyllä. Haastattelu antaa myös vapauden työntekijöiden motivoimiseen ja näin voin saada heiltä laajempia ja moniulotteisempia vastauksia (Hirsjärvi & Hurme 2011, 35, 43). Haastattelun lisäetuna on se, että kun tietoa on tarkoitus saada mahdollisimman paljon, voi kysymykset antaa haastateltaville etukäteen (Tuomi & Sarajärvi 2012, 73). Tämäkin saattaa omalta osaltaan auttaa asioiden muistamiseen, kun saa miettiä haastattelun teemoja jo hyvissä ajoin.

Analyysimenetelmänä käytin teorialähtöistä analyysiä, joka pohjautuu tiettyyn malliin tai teoriaan. Tämän mukaan tutkimus kuvaillaan jo jonkin tunnetun asian tai ilmiön mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2012, 95.) eli opinnäytetyössäni Pirpanan pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn kehitysprosessin mukaisesti, ja sen mukaan määritellään myös kiinnostavat käsitteet. Haastattelut analysoidaan Pirpanan kehittämisprosessin kehyksen ja aineistosta selviävän tiedon välillä. Haastatteluista tulevaa tietoa ja kehitysprosessista selvillä olevaa tietoa yhdistelemällä saadaan tietoon jo olemassa olevia asioita ja mahdollisesti jotain uuttakin. Kehittämisprosessin mallin lisäksi tarkastelen haastatteluista tulevaa

tietoa myös uuden valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman näkökulmasta, sillä pedagogisten vaatimusten lisääntyessä haluan selvittää myös miten projektityöskentely vastaa varhaiskasvatussuunnitelman vaatimuksia. Teoriaohjaavan analyysin päättelyn logiikkaa kutsutaan abduktiiviseksi päättelyksi, jota käytetään silloin, kun havaintojen tekoon liittyy jo olemassa oleva ajatus tai johtolanka. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 95.)

Teorialähtöistä analyysiä käytetään usein, jos testataan aiempaa tietoa uudessa kontekstissa (Tuomi & Sarajärvi 2012, 95). Pirpanan osalta tämä toteutuu siten, että yksi Pirpanan työntekijöistä on vaihtunut kehitysprosessin jälkeen, lapsiryhmä on muuttunut moneen kertaan ja Pirpanan fyysiset tilatkin ovat vaihtuneet. Nykytilanne on siis hyvinkin erilainen, mitä se on ollut kehitysprosessin aikaan.

Teorialähtöisessä analyysissä aineiston luokittelu perustuu teoriaan tai viitekehukseen ja analyysiä ohjaa teema. Analyysiä varten muodostetaan analyysirunko, johon aineistosta muodostetaan luokituksia tai kategorioita. Analyysirunko voi olla strukturoitu ja tällöin poimitaan aineistosta vain ne asiat, jotka siihen kuuluvat ja tällöin aikaisempaa teoriaa voidaan testata uudessa kontekstissa. Aineiston analyysiä ohjaa koko ajan aiemman tiedon pohjalta tullut käsitejärjestelmä tai teoria ja aineistosta etsitään viitekehyksessä määriteltyjä asioita, asetetaan ne analyysirunkoon. Analyysin tuloksena selviää, miten esim. Pirpanan nykytilanne vastaa kehitysprosessin mukaista mallia. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 113–117.)

Työni noudattaa hyviä tutkimuskäytäntöjä, sillä tutkimusprosessi on läpinäkyvää, esim. opinnäytetyö on yleisesti luettavissa sen valmistuttua ja tutkimukseen tarvittavat luvat on kunnossa (Viinamäki & Saari 2007, 28). Ennen haastattelujen aloittamista pyysin tutkimusluvan esimieheltäni, Taivalkosken kunnan sivistystoimen johtajalta. Esimiehen luvalla tein toimeksiantosopimuksen itse. Pirpanan työntekijöiltä kysyin haastatteluluvan ensimmäiseen haastatteluun ja mahdolliseen lisähaastatteluun.

Opinnäytetyön validiteetti toteutuu siten, että tutkimuksen kohteena ovat Pirpanan toimintatavat ja haastattelut tehdään sitä toteuttavalle henkilökunnalle. Itse haastattelussa keskitytään pienryhmätoiminnan ja projekti-työskentelyn oleelli-

siin asioihin ja henkilökunnan omiin ajatuksiin niistä ja niiden toteutumisesta. Tulokset esitän sellaisina kuin ne haastattelujen myötä tulevat. (Kananen 2014, 147.) Opinnäytetyöstä saadut tulokset eivät ole yleistettävissä eivätkä anna tietoa kunnan kaikista ryhmäperhepäiväkodeista, vaan ainoastaan Pirpanan pienryhmä- ja projektityöskentelystä (Kananen 2014, 148–149).

### 3 REGGIO EMILIA PEDAGOGIIKKA

Reggio Emilian juuret ovat Pohjois-Italiassa Reggio Emilian kaupungissa, jossa vuonna 1945, heti toisen maailmansodan ja sisällissodan päätyttyä, alettiin vanhempien toimesta rakentaa XXV Aprile päiväkotia. Vuonna 1963 siirtyivät päiväkodit kunnille ja tuolloin kunnallisen päivähoidon johtajaksi nousi Loris Malaguzzi. (Wallin 2000, 12–15.) Loris Malaguzzin, jota voidaan pitää reggiolaisen pedagogiikan isänä (Liimola & Voutilainen 1996, 9), runo ”Lapsella on sata kieltä” kiteyttää Malaguzzin näkemyksen lapsesta, jolla on ”sata kieltä” ja oikeus ilmaista itseään kaikilla niillä (Wallin 2000, 10–11, 13).

Reggiolaisuutta kutsutaan sadan kielen pedagogiikaksi, jossa sekä lapsella että aikuisella on oikeus olla oman elämänsä toimija (Reggio Emilia -pedagogiikka 2017). Sadan kielen pedagogiikan mukaan lapsen käytössä on sata erilaista tapaa ilmaista itseään, ajatella, hahmottaa asioita ja kohdata toisia ja näitä itseilmaisun sataa kieltä hyödynnetään reggiolaisuuden osallistavassa kasvatuksessa. (Reggio Emilian kunnallisten päiväkotien toimintaperiaatteet 2013, 10–11.) Perusajatuksena reggiolaisuudessa on suhtautumistapa, joka kunnioittaa ja kuuntelee lasta sekä arvostaa lapsen mielikuvitusta, leikkiä, iloa ja vapautta. (Reggio Emilia -pedagogiikka 2017.) Lapsella on päärooli ja aikuisten tehtävänä on kuunnella lapsen ajatuksia ja olla valppaana ohjaamaan lasta antamatta tälle kuitenkaan vastauksia ongelmiin. Lasta tulee kannustaa etsimään erilaisia ratkaisumalleja ongelmiin ja aikuisen tulee toimia lapsen tutkimisen halun mahdollistajana. (Liimola & Voutilainen 1996, 34–35.)

Reggiolaisten päiväkotien työskentelytapa on projektityöskentelyä ja projektien kesto vaihtelee muutamista päivistä useisiin kuukausiin. Projektit lähtevät liikkeelle yleensä aikuisten havainnoimina lasten mielenkiinnon kohteista. Joskus projekti voi syntyä lapsen yhdestä lauseesta, johon aikuinen kiinnittää huomion. Aikuinen voi miettiä projektiin monipuolista toimintaa, kuitenkin niin, että lapsella itsellään on mahdollisuus tutustua häntä ihmetyttäviin asioihin. Projektityöskentelyt tapahtuvat pienissä ryhmissä, jotka lapset itse valitsevat. (Liimola & Voutilainen 1996, 69–70.) Mikäli projektissa tulee ongelmia, voi aikuinen auttaa lasta kysymyksillä eteenpäin. Aikuiset kannustavat projektia työstäviä lapsiryhmiä usein myös itsenäisyyteen ja kyselemään toisiltaan apua ongelmatilanteissa.

(Wallin 2000, 46, 85.) Kaikki lasten tekemät kysymykset ovat tärkeitä, sillä ne saattavat hyvinkin ratkaisevasti viedä projektia eteenpäin. Aikuisen tehtävänä on projekteissa huolehtia kokonaisuudesta ja siitä, että välineistö ja olosuhteet mahdollistavat lasten kokeilut käytännössä. On kuitenkin muistettava, että lapsi määrittelee sen, miten projektissa edetään, kuinka nopeasti ja miten syväälle aiheeseen tutustutaan. (Liimola & Voutilainen 1996, 40–43.)

Reggiolaisen päiväkodin työn halutaan olevan näkyvää ja avointa. Siitä tiedotetaan vanhemmille ja ympäröivälle yhteiskunnalle. Dokumentoimalla toimintaansa ja varsinkin projektejaan henkilökunta paitsi tiedottaa työstään lasten vanhemmille ja toiminnasta kiinnostuneille, se myös kehittää omaa toimintaansa ja ennen kaikkea kerää lapselle rakkaita muistoja projekteista. Dokumentoinnin avulla muistellaan menneitä projekteja ja toisaalta myös havainnoidaan uusia kiinnostuksen kohteita. Vanhempia ja vierailijoita varten kootaan seinätauluja lasten projekteihin liittyvistä valokuvista ja selostuksista. Lapsilla itsellään on jokaisella oma dokumenttikansionsa, johon kerätään häntä ja ryhmää koskevaa aineistoa, kaikkea mitä Reggio Emilian päiväkodissa lapsille tapahtuu. Dokumentointitapoina käytetään kirjoittamista, valokuvausta, videointia ja keskustelujen nauhoittamista. (Liimola & Voutilainen 1996, 59–62.) Projekteista tiedottaminen vanhemmille on tärkeää, sillä yhteistyö vanhempien kanssa on runsasta. Päiväkodissa toimivan päiväkotineuvoston enemmistö on lasten vanhempia, vanhemmilla on mahdollisuus osallistua välillä henkilökunnan kanssa pedagogisiin koulutuksiinkin ja lisäksi vanhemmat voivat osallistua erilaisten tutkimusten tekoon, retkien järjestelyihin sekä retkille. Silloin kun toimintaan osallistuminen ei onnistu, on tiedottaminen tärkeä yhteistyömuoto. (Liimola & Voutilainen 1996, 65–67.)

#### 4 LAPSEN HYVÄ ARKI 2–HANKE

Pohjoisen alueen Kaste (PaKaste II) hankekokonaisuuden Pohjois-Pohjanmaan osahankkeessa Lapsen hyvä arki 2-hanke oli käynnissä vuosina 2011–2013 ja Taivalkosken osalta päivähoiton pedagoginen kehittäminen. Tavoitteena oli kehittää ryhmäperhepäivähoitoon sopiva pienryhmäpedagoginen malli, joka otetaan käyttöön Taivalkoskella. Vuororyhmäperhepäiväkoti Vekkuliin mallinnettiin yhteistyössä kehittäjäryhmän ja Vekkulin henkilökunnan kanssa pienryhmätoimintaa kevästä 2012 keväälle 2013. Konsultatiivisena ja koulutuksellisena tukena toimi yliopisto-opettaja Satu Karjalainen Oulun yliopistolta ja hänen avulleen pienryhmätoimintaa ja projektityöskentelyä kehitettiin Reggio Emilia-pedagogiikan pohjalta. Pienryhmätoiminta ja projektityöskentely juurtuvat Taivalkosken muihin ryhmäperhepäiväkoteihin kehittäjäryhmäläisten ja konsultation avulla syksyllä 2013. (Vähärautio 2013, 29–30.)

Pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn toivottiin tuovan vuororyhmäperhepäiväkoti Vekkuliin arjen rauhoittumista, tavoitteellisuuden lisääntymistä sekä hoidon, kasvun ja opetuksen kokonaisuuden varmentamista. (Vähärautio 2013, 76.) Tavoitteena oli lisätä ryhmäperhepäiväkodin pedagogisuutta arjesta nousseiden haasteiden pohjalta, sillä Vekkulin arki oli meluista ja levotonta. (Vähärautio 2013, 76.) Työntekijöiden mukaan he vain yrittivät selvittää arjesta ja vuorohoidossa olevien lasten erilaiset tulo- ja lähtöajat olivat omiaan lisäämään levottomuutta (Vähärautio 2013, 71).

Pienryhmätoiminnan avulla arkeen toivottiin lisää rauhallisuutta sen sijaan, että lapset vaeltelisivat huoneesta toiseen. Toisen kehittämisasihen eli projektityöskentelyn, osalta toivottiin apua toiminnan suunnitteluun ja tavoitteellisuuden lisäämiseen. (Vähärautio 2013, 76.) Vekkulin lasten hoitopäivään tarvittiin suunnitelmallisuutta ja pedagogista sisältöä, sillä päivät sujuivat pääasiassa perushoittoon ja työvuoroihin liittyviin tehtäviin painottuen (Vähärautio 2013, 71). Kunnan päivähoiton ohjaajan näkökulmana oli myös se, miten varhaiskasvatussuunnitelman kokonaisuus eli hoito, kasvu ja opetus saadaan varmistettua. Projektityöskentelyn avulla oppiminen tapahtuisi ns. huomaamatta ja toisen lapsen hoitopäiviin jatkuvuutta vaihtuvien hoitoaikojen rinnalla (Vähärautio 2013, 76).

Pienryhmätoimintaa Vekkuliin suunniteltiin aluksi pysyvien pienryhmien pohjalta, jolloin samalla aikuisella olisi aina samat lapset pienryhmissään. Vuorohoidon tuomien rajoitusten vuoksi siitä luovuttiin jo prosessin alussa ja loppujen lopuksi käytännöksi Vekkuliin jäi pienryhmien muodostaminen väljän ikäjaon ja kaverisuhteiden perusteella. Pienryhmätoimintaan pyrittiin projektityöskentelyn kautta saamaan lisää suunnitelmallisuutta ja pedagogista sisältöä prosessin edetessä. (Vähärautio 2013, 72.)

Projektityöskentelyn osalta hankkeessa käytettiin lähtökohtana Reggio Emilian mukaista lähestymistapaa, jossa lapsi nähdään uteliaana ja tutkivana olentona. Tutkivan aikuisen avulla tutkiva lapsi pystyy kokemaan ympäristöään monilla eri tavoilla. Aikuisen rooli on tärkeä tutkimaan kannustavassa ympäristössä ja lasten osallisuus ja aktiivinen toimijuus edellyttävät lapsen aitoa kuuntelemista ja hänen ajatustensa ja ideoidensa vakavasti ottamista. (Vähärautio 2013, 72–74.) Aiemman valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisestikin tutkiminen on yksi lapsen ominaisista tavoista toimia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25) ja aikuisen tulee tukea sitä sekä antaa aikaa tutkimiselle ja ihmettelylle. Projektityöskentelyn aiheet tulevat pääasiassa aikuisten havainnoissa lapsia, mutta kehitysprosessin alussa työntekijöitä kannustettiin valitsemaan teemoja myös aikuisten kiinnostuksen ja vahvuuksien mukaan. Projektityöskentelyn vaikeutena Vekkulissa koettiin lasten suuret ikäerot ja aluksi toiminta tapahtuikin pääasiassa isojen lasten kanssa. Myöhemmin aivan pienten, kymmenen kuukaudenkin ikäisten lasten osallisuus lisääntyi, kun lapsia jaettiin iän mukaisiin pienryhmiin. (Vähärautio 2013, 72–73.)

Dokumentointi pyrittiin saamaan heti prosessin alusta säännölliseksi ja vaikka lasten kasvun kansiot herättivätkin aluksi vastustusta, otettiin ne myöhemmin talvella käyttöön. Työskentelyn valokuvaus ja kuvien sekä lasten ajatusten kirjaaminen seinälle laitettaviin tauluihin lähti puolestaan käyntiin heti. Seinälle laitettavat dokumentit lisäsivät myös vanhempien tietoisuutta hoidossa tapahtuvista asioista, sillä yhteisöllisyys ja vanhempien osallistuminen ovat olennainen osa reggiolaista pedagogiikkaa. (Vähärautio 2013, 74.)

Vekkulin kehittämisprosessi sisälsi monenlaisia tunnetiloja, oivaltamisen iloa ja lamaannusta, eikä uusien toimintatapojen käyttöön ottaminen ollut mutkatonta.

Sen rohkaisemana kuitenkin kauden 2013–2014 aikana oli tavoitteena juurruttaa pienryhmätoiminta ja projektityöskentely myös Taivalkosken muihin ryhmäperhepäiväkoteihin (Vähärautio 2013, 74–79).

## 5 PROJEKTITYÖN JA PIENRYHMÄPEDAGOGIIKAN KEHITTÄMINEN PIRPANASSA

### 5.1 Perhepäivähoito ja ryhmäperhepäiväkoti Pirpana

Valtakunnallisesti varhaiskasvatusta annetaan päiväkodissa, perhepäivähoi-  
dossa tai muuna varhaiskasvatuksen muotona (Varhaiskasvatussuunnitelma  
2016, 17). Perhepäivähoidon muodoista tavallisin on hoitajan kotona tapahtuva  
lasten hoito. Kotona hoitavien perhepäivähoitajien lisäksi perhepäivähoitoa ta-  
pahtuu myös ryhmäperhepäiväkodeissa, joihin voi enimmillään kuulua 12 koko-  
päivähoitoa sekä kolme osapäivähoitoa tarvitsevaa lasta ja kolme hoitajaa. Hoi-  
tomuotona ryhmäperhepäiväkoti sijoittuu kotona hoitavan perhepäivähoitajan ja  
päiväkodin välimaastoon. (Parrila 2001, 28–30.) Perhepäivähoidossa tapahtuva  
varhaiskasvatus on pienissä ryhmissä toteutettavaa (Varhaiskasvatussuunni-  
telma 2016, 17), sillä asetuksen mukaan lasten määrä perhepäivähoidossa voi  
olla neljä kokopäivähoitoa tarvitsevaa lasta sekä yksi osapäivähoitoa tarvitseva  
esikoulua käyvä lapsi hoitajaa kohden. (Asetus lasten päivähoitosta  
30.3.2000/329)

Perhepäivähoitajien pätevyydestä on säädetty laissa ryhmäperhepäiväkodin  
osalta ja lain mukaan silloin, kun perhepäivähoidossa on enemmän kuin kah-  
deksan lasta ja kaksi hoitajaa, vaaditaan yhdeltä hoitajalta vähintään sosiaali-  
huollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain mukai-  
nen ammatillinen kelpoisuus. (Asetus lasten päivähoitosta, 22.10.2015/1282.)  
Suosituksena perhepäivähoitajille on perhepäivähoitajan ammattitutkinto, joka  
on opetushallituksen laatima. (Perhepäivähoitajan ammattitutkinto 2013.) Koto-  
na työskentelevät perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta ja  
perhepäivähoidon johdon tehtävänä on tukea kotona työskentelevien hoitajien  
tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja sen toteuttamista (Varhaiskasvatus-  
suunnitelma 2016, 17).

Taivalkoskella varhaiskasvatus siirtyi sosiaali- ja terveystalvakuista sivistyspal-  
veluihin vuoden 2013 alusta lähtien (Päivähoito Taivalkoskella 2014). Varhais-  
kasvatus muodostuu kotona työskentelevistä perhepäivähoitajista, joiden luku-

määrä vaihtelee vuosittain tarpeen mukaan ja ryhmäperhepäiväkodeista, joita on neljä. Ryhmäperhepäiväkotien vastaavina työntekijöinä toimivat yksi lastentarhan opettaja ja kaksi lastenhoitajaa. Viime kädessä Taivalkosken kunnan varhaiskasvatuksesta vastaa kunnan sivistystoimen johtaja, joka myös toimii päivähoidon ohjaajan esimiehenä. Esikoulu toimii osana Taivalkosken peruskoulujärjestelmää, mutta esikoulun aamu- ja iltapäivähoito kuuluu varhaiskasvatuksen piiriin ja hoito tapahtuu esikoulun tiloissa ryhmäperhepäivähoitajien toimesta. (Kasvatus ja opetus 2017.) Taivalkoskella aiemmin toiminut päiväkotiki on lakkautettu useita vuosia sitten ja ainakaan tällä hetkellä ei ole tiedossa suunnitelmia päiväkodin perustamisesta, vaan varhaiskasvatus toimii perhepäivähoiton voimin.

Perhepäivähoitajien koulutustason ollessa vaihtelevaa on Taivalkoskella panostettu varhaiskasvatuksen osalta henkilökunnan kouluttamiseen ja kannustetaan lisäkoulutuksen hankkimiseen, esim. kehittämissuunnitelman yhteyteen valmistellaan koulutuskalenteri, johon kerätään mahdollisia lisäkoulutuksia. Työntekijöiden koulutustasoon ja kouluttamiseen on alettu kiinnittämään enemmän huomiota varhaiskasvatuksen muutosten ja uuden lainsäädännön myötä.

Pirpana on yksi Taivalkosken neljästä ryhmäperhepäiväkodista ja se on aloittanut toimintansa 2004. Pirpanan toiminta ajoittuu päiväaikaan eli hoitoa tarvitsevien lasten hoitoajat tulee sijoittua aikavälille 7.00–17.00. Pirpana on 12-paikkainen ja siellä hoidetaan myös erityistä tukea vaativia lapsia, jonka vuoksi Pirpanassa työskentelee myös kunnan ainoa lastentarhanopettaja. Lasten ikäjakauma Pirpanassa on kolmesta kuuteen vuoteen eli aivan pieniä hoitolaisia Pirpanassa ei ole kuin hyvin satunnaisesti varahoidossa tai mikäli esim. erityistä tukea vaativan lapsen pienempi sisarus tarvitsee myös hoitoa. Muissa ryhmäperhepäiväkodeissa lasten ikäjakauma on 10 kuukaudesta kuuteen vuotta.

Pirpanan henkilökuntaan kuuluvat lastentarhanopettaja, lastenhoitaja, ryhmäperhepäivähoitaja ja keittäjä-siivooja. Henkilökunnan koulutustaso Pirpanassa on ammattinimikkeiden perusteella korkeampi kuin muissa ryhmäperhepäiväkodeissa, sillä vastaavan työntekijän nimikkeenä on lastentarhanopettaja ja hänen työparinaan toimii lastenhoitaja. Muissa ryhmäperhepäiväkodeissa vastaavan työntekijän nimikkeenä on lastenhoitaja, muiden työntekijöiden ollessa ryh-

mäperhepäivähoitajia. Tarvittaessa Pirpanassa työskentelee myös henkilökohtainen avustaja, mutta haastatteluja tehdessäni henkilökohtainen avustaja oli jäänyt jo pois työstään avustettavan lapsen siirryttyä kesälomalle. Pirpanan kehitysprosessissa mukana ollut ryhmäperhepäivähoitaja jäi eläkkeelle 2015 ja hänen tilallaan, kehitysprosessin jälkeen, aloitti uusi ryhmäperhepäivähoitaja, joka osallistui tekemiini haastatteluihin. Nykyisiin tiloihin Pirpana on muuttanut 2016 helmikuussa aiemmissa tiloissa ilmenneiden sisäilmaongelmien vuoksi.

## 5.2 Pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn kehittämisprosessi

Lapsen hyvä arki 2–hankkeen jälkeinen pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn kehitysprosessi muissa Taivalkosken ryhmäperhepäiväkodeissa Satu Karjalaisen tuella lähti Pirpanassa käyntiin lokakuussa 2013, jolloin Pirpanan henkilökunta ja Karjalainen aloittivat prosessin käymällä yhdessä läpi Karjalaisen tekemää diasarjaa ”Yhdessä tutkimassa”. Diasarjassa esitellään Reggio Emilia pedagogiikkaa pääpiirteittäin, pienryhmätoimintaa, projektityöskentelyä lapsen ja aikuisen roolin osalta sekä projektityöskentelyn etenemistä alkukartoituksesta päättymiseen. Karjalainen kuvaa projektityöskentelyä aikuisen ja lapsen yhteisenä tutkimusmatkana, jossa määränpää on tuntematon ja tärkeimpänä onkin itse matka, ei perille pääseminen. Havainnointi ja dokumentointi sisältyivät myös diasarjaan. ”Yhdessä tutkimassa” diasarja sekä Karjalaisen vierailu antoivat pohjan kehitysprosessille Pirpanaan. Henkilökunnalle annettiin lisäksi luettavaksi erilaisia oppaita ja monisteita Reggio Emilia pedagogiikkaan ja projektityöskentelyyn liittyen. (Karjalainen 2013, Kinnunen 2017, a.) Ensimmäinen kosketus projektityöskentelyyn Pirpanan henkilökunnalla tapahtui jo 2012 keväällä kaikille kunnan perhepäivähoitajille Lapsen hyvä arki 2–hankkeen yhteydessä pidetyssä koulutusillassa (Vähärautio 2013, 71).

Projektityöskentelyn kehitysprosessin alussa projektityön selkeyttäjänä käytettiin Satu Karjalaisen tekemää projektityöskentely kaaviota (2012), joka Karjalaisen itsensä mielestä ei ollut ideaali malli projektin etenemisestä, mutta se selkiytti projektityöskentelyn kulkua (Karjalainen, 2017). Tämän mukaan projekti lähtee liikkeelle, kun aikuiset havainnoivat, mikä lapsia kiinnosta, mitä he leikkivät ja mitä lapset sekä heidän vanhempansa puhuvat. Alussa idea teemasta voi lähteä myös aikuisen ehdotuksesta. Teema voidaan valita yhdessä lasten

kanssa pohtimalla ja vaikkapa eri vaihtoehtoista äänestämällä. Alkukartoitus voidaan tehdä ideakarttana yhdessä lasten kanssa, mutta toiminnan sisällön suunnittelu lasten ajatusten pohjalta tapahtuu aikuisten toimesta. Aikuinen toimii innostajana ja toiminta voikin alussa olla aikuisjohtoista, josta sitten pikkuhiljaa lisätään yhä enemmän lasten osallisuutta. (Karjalainen, 2012.) Projektityöskentely on aikuisen ja lapsen yhteinen tutkimusmatka, joka edetessään muuttuu, laajenee ja syventyy. Tärkeää on, että aikuinen ei anna suoraan vastauksia lapselle, vaan ihmettelee ja tutkii yhdessä lapsen kanssa. Ajallisesti työskentely voi olla lyhyt tai pitkä, sillä lapsen omaehtoinen tutkiminen ei ole sidottu aikaan. (Karjalainen 2013.)

Tutkimus – ja toimintavaiheessa teemaa pyritään lähestymään monipuolisesti ja kokonaisvaltaisesti. Toiminnassa tuleekin huomioida lasten luontaiset tavat toimia, kuitenkin niin, että leikki on pääosassa. Leikin lisäksi toimintaan tulee liittää myös muita sisältöjä, kuten draamaa, liikuntaa, musiikkia, kädentaitoja jne. Projektin aikana on tehtävä jatkuvaa havainnointia ja pysähtymistä miettimään, missä mennään. (Karjalainen, 2012.) Aikuinen toimii työskentelytapojen suunnittelijana ja huolehtii, että toteutus tapahtuu monipuolisesti. Aivan pienetkin lapset ovat mukana projekteissa ja heidän kanssaan kannattaa hyödyntää perushoitotilanteita. (Karjalainen 2013.)

Projektityöskentely kaavion mukaan projektin päättyessä tulisi järjestää päätösjuhla, joka pitää sisällään yhteistä muistelua siitä, mitä projektin aikana on tehty ja mitä opittu. Mukana voivat olla myös vanhemmat. (Karjalainen, 2012.) Oppimisen kannalta on tärkeää, että käydään projektia läpi yhdessä lapsen kanssa ja mietitään yhdessä mitä projektin aikana on opittu ja mikä projektissa oli hauskinta tai tylsintä. (Karjalainen 2013.)

Kuten Vekkulissa, myös Pirpanassa oli kehitysprosessin mukaan tarkoitus alun perin ottaa käyttöön pysyvät pienryhmät. Pirpanassa hankaluudeksi osoittautuivat kuitenkin lasten osa-aikaiset hoitoajat, joiden myötä lasten vaihtuvuus viikon aikana oli lähes samanlaista kuin vuorohoidossa. Myöskään työntekijät eivät olleet halukkaita sitoutumaan pysyviin pienryhmiin. Pirpanassa päädyttiin loppujen lopuksi pienryhmiin, jotka jaettiin paikalla olevien lasten ja eri tilanteiden mukaan. (Kinnunen 2017, a.)

Projektityöskentelyn kehitysprosessin alkuvaiheessa Pirpanan henkilökunnalle tehtiin alkukartoituskysely, jossa kyseltiin työntekijöiden ajatuksia, odotuksia ja toiveita projektityöskentelyn osalta. Kyselyn vastauksia tai tuloksia en ikävä kyllä onnistunut saamaan käsiini. Työntekijöiden haastatteluun sisällytin kuitenkin kahden työntekijän osalle kysymyksiä alkutilanteesta, odotuksista ja niiden toteutumisesta, joten pientä tietoa odotuksista sekä niiden toteutumisesta sain. Projektityöskentelyn aloitus herätti työntekijöissä hyvin erilaisia ajatuksia, toisaalta suunnitelmallisesta ja pitkäjänteisemmästä työskentelystä lasten kanssa, joka sisältäisi myös lasten osallisuutta ja lapsilähtöisyyttä aiempaa enemmän ja toisaalta ei mitään erityistä, ehkä jotain arkeen sopivaa. Kehitysprosessin edetessä osa ajatuksista toteutui ja osa jäi vielä odottamaan toteutumista. (Uusitalo 2017, Kinnunen 2017, b)

Projektityöskentelyn kehittämistä lähdettiin käytännössä viemään eteenpäin sieniprojektilla, jonka teema oli lähtöisin lapsista (Kinnunen 2017, a). Neljävuotias tyttö oli ulkoilun aikaan löytänyt sieniä ja huutanut lastentarhanopettajaa paikalle katsomaan, minkälaisia sieniä siellä oli. Sienet alkoivat kiinnostaa lapsia ja siitä lähti ensimmäinen, kehitysprosessin aikainen projektityö liikkeelle. (Kinnunen 2017, a, b.) Seuraavana keväänä, maaliskuussa 2014, Karjalainen, yhdessä päivähoiton ohjaajan kanssa, vieraili Pirpanassa kokonaisen päivän viettäen aamupäivän lapsiryhmässä ja iltapäivän työntekijöiden kanssa. Iltapäivän aikana käytiin läpi Pirpanan kuulumisia projektityöskentelyyn liittyen, mahdollisten ongelmakohtien ratkaisua sekä jatkoa koskevia asioita. Toukokuussa 2014 Karjalainen soitti Pirpanaan kysellen kuulumisia ja projektityöskentelyn tilannetta. 2014 Pirpanassa otettiin käyttöön myös lasten omat kasvun kansiot. (Kinnunen 2017, a.)

Karjalaisen viimeinen projektityön kehitysprosessia koskeva käynti Pirpanassa oli maaliskuussa 2015. Tuolloin yhdessä Pirpanan työntekijöiden kanssa käytiin läpi, missä mennään ja miten projektityön kehittäminen oli sujunut. Samalla henkilökunnalla oli mahdollisuus tarkennuksiin ja lisäkysymyksiin aiheesta. (Kinnunen 2017, a.)

## 6 HAASTATTELUJEN ANALYYSIN TULOKSET

### 6.1 Pienryhmätoiminta

Toisena teemana Pirpanan työntekijöille tehdyissä haastatteluissa oli pienryhmätoiminta. Pienryhmätoiminta on olennainen osa Reggio Emilialaista toimintatapaa (Liimola & Voutilainen 1996, 35–36), sen lisäksi, että se on muutenkin tärkeä osa varhaiskasvatuksen toteutusta. Pienryhmässä olosuhteet sosiaalisten vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta ovat optimaaliset ja lapsi saa paremmin äänensä kuuluville (Hujala, E & Turja, L (toim.) 2017, 273). Pirpana on Taivalkosken kunnan ryhmäperhepäiväkoti, jossa hoidetaan myös erityistä tukea vaativia lapsia (Päiväryhmis Pirpana 2017), joten vaikka siellä ei välttämättä olisikaan vuorohoitoyksikölle ominaista hoitoaikojen suurta vaihtuvuutta, saattaa ryhmässä olla lapsia, jotka eivät isommassa ryhmässä pärjää. Pienryhmien avulla lapselle tulee sopiva määrä sosiaalisia suhteita ja hän pystyy hallitsemaan tilanteita paremmin (Hujala, E & Turja, L (toim.) 2017, 273). Perhepäivähoito mainitaan valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan pienessä ryhmässä toteutettavasta varhaiskasvatuksesta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17), mutta käytännössä 12–paikkaisessa ryhmäperhepäiväkodissakin saattaa lapsimäärä olla liian suuri toimintatuokioihin tai vaikkapa rauhalliseen leikkiin. Ryhmäperhepäiväkodissakin on hyvä jakaa lapsia pienryhmiin joko tarvittaessa tai säännönmukaisesti, sillä pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä toimiminen edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa. Toimittaessa joustavasti erikokoisissa ryhmissä jokaisella lapsella ja aikuisella on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016, 32.)

Pirpanassa oli lapset alun perin tarkoituksena jakaa pysyviin pienryhmiin pysyvien aikuisten kanssa, mutta loppujen lopuksi päädyttiinkin vaihtuviin pienryhmiin vaihtuvien aikuisten kanssa (Kinnunen 2017, a). Tätä näkemystä puolustaa myös Marjatta Kalliala, sillä hänen mukaansa lapset joutuvat eriarvoiseen asemaan ollessaan saman työntekijän ryhmässä koko vuoden. Perusteluksi hän esittää työntekijöiden eritasoiset koulutukset ja työntekijöiden erilaiset osaamis- ja vahvuusalueet. (Kalliala 2012, 160). Samansuuntaisia ajatuksia oli myös Vekkulissa pienryhmien jakoa mietittäessä (Vähärautio 2013, 72).

Haastatteluissa tuli esille melko yksimielisesti, että Pirpanassa pienryhmiä käytetään edelleen tarvittaessa, mutta ei säännöllisesti. Aiemmin niitä on käytetty enemmän lapsiryhmän sekä edellisten tilojen erilaisuudesta johtuen. Tällä hetkellä pienryhmiä käytetään rauhoittamaan levottomia tilanteita, antamaan leikki- rauhaa, askartelu- ja muissa toimintatuokioissa, ulkoiluun siirryttäessä sekä mahdollisesti myös esim. kirjastokäynneillä.

Pienryhmiin jakamisen perusteina käytetään työntekijöiden mukaan välillä ikää tai taitotasoa ja välillä lapset saavat itse valita pienryhmät oman mielenkiinnon mukaan. Välillä käytetään sekaryhmiäkin esim. askartelussa, jolloin pienempiä lapsia sijoitetaan isojen mukaan, jotta aikuinen voi tarvittaessa keskittyä enemmän pienemmän auttamiseen. Myös aikuisten työvuorot tai lasten hoitoajat voivat vaikuttaa ryhmien muodostamiseen. Alkuperäisen ajatuksen eli kiinteiden pienryhmien asemesta Pirpanassa käytetään tällä hetkellä ehkä enemmänkin reggiolaiseen ajattelutapaan perustuvia pienryhmiä. Reggiolaisissa päiväko- deissa lapset pääsääntöisesti jaetaan iän mukaisesti osastoihin, vaikka satun- naisesti joudutaan vaikkapa lasten vähyyden vuoksi tekemään sekaryhmiä 3–5 vuotiaista. Pienryhmät näillä osastoilla jaetaan kuitenkin lasten ystävyysuhteita kunnioittaen tai sitten lapset voivat itse valita pienryhmät. (Liimola & Voutilainen 1996, 36.) Pirpana poikkeaa Taivalkosken muista ryhmäperhepäiväkotien hoi- dossa olevien lasten ikäjakauman osalta. Muissa ryhmäperhepäiväkodeissa lasten iät ovat 10 kk ja 6 ikävuoden välillä esim. Vekkuli (Vähärautio 2013, 73), mutta Pirpanan lasten ikäjakauma 3-6 vuotta. Pirpanassa lasten ikäjakauma ei ole aivan yhtä suuri kuin muissa ryhmäperhepäiväkodeissa ja lasten onkin tästä syystä paremmin mahdollista valita myös itse pienryhmänsä.

Kenenkään työntekijän mielestä pienryhmistä ei ollut haittaa, vaan päinvastoin hyötyä. Hyötyinä nähtiin yksimielisesti se, että jokainen lapsi tulee pienryhmäs- sä nähdyksi ja kuulluksi, myös ujut ja hiljaiset lapset. Pienryhmät antavat lapsille toiminta- ja leikkirauhan ja aikuiset pystyvät pienryhmissä antamaan yksilölli- sempää ohjausta tarvittaessa.

## 6.2 Projektityöskentely

Haastattelujen kolmantena teemana ollut projektityöskentely, oli hyvin laaja ja aivan aluksi selvitin, mitä reggiolaiseen ajattelutapaan perustuva projektityöskentely työntekijöiden mielestä on. Tämän jälkeen kartoitin työntekijöiden perehdytystä projektityöskentelyyn ja sitä, onko projekteja ollut kehitysprosessin jälkeen, miten ne ovat alkaneet ja miten niitä on dokumentoitu. Myös lasten suhtautuminen projektityöskentelyyn sekä vanhempien osallisuus projektityöskentelyyn selvisi tämän teeman avulla.

Projektityöskentelyn kehittämisprosessi Taivalkosken ryhmäperhepäiväkoteihin on tapahtunut edellisen varhaiskasvatussuunnitelman aikaan. Projektityöskentelyssä on mahdollista toteuttaa kaikkia edellisessä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esiin nostettuja lapselle ominaisia tapoja toimia: leikkiä, liikuntaa, tutkimista sekä eri taiteenlajeihin liittyvää ilmaisua (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20) sekä lasten osallisuutta (Hujala & Turja 2017, 44). Uusi valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 painottaa lapsen osallisuutta hyvin paljon (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016, 30) ja lapsen osallisuus on olennainen osa Reggiolaiseen ajattelutapaan pohjautuvaa projektityöskentelyä. Valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2016 pohjautuva Taivalkosken kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017 nostaa omalta osaltaan esiin lasta osallistavan työtteen sekä projektityöskentelyn että pienryhmätoiminnan, joiden mainitaan olevan mallina taivalkoskelaisissa ryhmiksissä (Taivalkosken kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 11–12).

Pirpanan työntekijöillä tuntui olevan selkeä käsitys siitä, mitä reggiolaiseen ajattelutapaan perustuva projektityöskentely on. Kaikki mainitsivat lapsilähtöisen toiminnan. Esille tuli myös, että lasten ajattelutapaa tulisi kunnioittaa eikä sitä saisi kyseenalaistaa, aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus kuuluu projektityöskentelyyn, projektien pitkäkestoisuus ja syvällisyys, tutkimusta ei saisi rajoittaa, vaan asioita tulisi tutkia mahdollisimman monella eri tavalla, lapsen osallisuus tulee korostua ja hänellä tulee olla mahdollisuus suunnitella sekä toteuttaa omia ajatuksia ja ideoita. Kuten Pirpanan työntekijät kiteyttivät:

*”Se on leikkiä ja iloa ja erilaisia tuntemuksia ja tutkimista.”*

*”Eikä sitte kyseenalaisteta sitä, millä lailla se lapsi ajattelee niitä asioita, vaan annetaan niille niinku mahdollisuus, niinku toteuttaa niitä omia ajatuksia ja ideoita ja sillai.”*

Kehitysprosessin jälkeen vaihtuneen työntekijän perehdyttämistä ei työntekijöiden mukaan varsinaisesti tehty tai muistettu, vaan hän on perehtynyt projektityöskentelyyn työn ja lasten toiminnan mukana ja myös itse opetellut reggiolaiseen ajattelutapaan perustuvaa projektityöskentelyä. Reggiolaisessa päiväkodissa aloittava uusi opettaja osallistuu yhteiseen koulutustilaisuuteen, mutta sen lisäksi hänen tulee tarkkailla työssään lapsia ja kysellä neuvoa vanhemmilta työntekijöiltä (Liimola & Voutilainen 1996, 56). Reggio Emilia pedagogiikkaa ei opeteta yliopistoissa eikä ole olemassa reggiolaisia kansainvälisiä harjoittelukouluja opettajille, vaan jokainen Reggio Emilian alueella ja sen ulkopuolella sijaitseva reggiolainen esikoulu tai päiväkotiki on oma ainutlaatuinen yksikkönsä, jonka toiminta perustuu yhteisön tarpeisiin. (What is The Reggio Emilia Approach? 2017.)

Pirpanan työntekijöiden mukaan projekteja on ollut monia muitakin kuin kehitysprosessin aikana ollut sieniprojekti, viimeisin eli poroprojekti oli keväällä 2017. Projektit ovat saaneet alkunsa sekä aikuisten päättämänä että lasten ideoina. Sieniprojekti esim. lähti liikkeelle lasten kiinnostuessa ulkona löytyneestä sienestä ja koiraprojektin aihe sai osittaisen alkusysäyksen lasten koiraleikeistä. Kehitysprosessin aikana Satu Karjalainen on maininnut, että aluksi projektien teemat voivat olla aikuislähtöisiä ja vähitellen lasten osallisuutta lisätään (Karjalainen 2012, Karjalainen 2013). Pirpanassa on yhdessä lasten kanssa keskusteltu ja pohdittu kiinnostavia aiheita projekteihin, jonka jälkeen mahdollisista eri vaihtoehdoista on äänestetty mielenkiintoisin aihe. Teemojen alkukartoituksessa työntekijät ovat lasten kanssa yhdessä pohtien ja keskustellen tehneet mind mapin, esim. poroaiheen ollessa työn alla, he yhdessä lasten kanssa miettivät, mitä lapset poroista tietävät ja mitä lapset haluaisivat aiheesta tehdä. Työntekijöiden haastatteluista tulee selkeästi esiin, että projektityöskentelyn teeman valinta ja alkukartoitus noudattavat hyvin pitkälti Karjalaisen projektityöskentelykaavion ja ”Yhdessä tutkimassa” mukaista projektityöskentelyn kulkua (Karjalai-

nen 2012, Karjalainen 2013). Reggio Emilia päiväkodeissa projektien aiheet nousevat usein esiin lasten kanssa keskustellessa ja aiemmin tehtyjä toimintasuunnitelmia muutetaan nopeastikin lapsilta tulleiden ajatusten vuoksi (Wallin 2000, 65). Uusi valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman kannustaa arvostamaan lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita ja lisäämään vuorovaikutusta henkilöstön ja lasten välillä. Osallisuutta lisää lapsen kokemus nähdä ja kuulla tulemisesta, samoin osallistuminen toiminnan suunnitteluun yhdessä henkilökunnan ja vanhempien kanssa. Henkilökunnalta edellytetään taitoa havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa toimintaa niiden mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 28–30, 38.)

Projektien tutkimus- ja toimintavaiheen työskentelytavoista työntekijät toivat esiin keskustelut lasten kanssa, askartelut, laulut, jumppa, leikit, kirjat sekä piirtäminen ja maalaaminen. Tutkimus- ja toimintavaiheen toteutuksesta työntekijät kertoivat keskusteleveransa lasten kanssa siitä, miten aihetta lähdettäisiin yhdessä tutkimaan. Tässä vaiheessa haastattelua nousi kaikilla työntekijöillä esiin viimeisin, kevään 2017 aikana toteutunut hyvin laaja poroihin liittyvä projekti, jossa lapset tekivät mm. leikkeihin omat porot ja niille aitaukset. He saivat myös oikeaa poronruokaa syötettäväksi omille leikkiporoilleen ja harjoittelivat porojen korvamerkintöjen tekoa pahvisiin korviin. Muistoksi Pirpanassa tuolloin harjoitelluaan suorittanut opiskelija teki jokaiselle lapselle oman avaimenperän poronsarvista.

Projektityöskentelyn kehittämisprosessin osalta tutkimus- ja toimintavaihetta on työntekijöiden mukaan lähestytty hyvin monipuolisesti ja kokonaisvaltaisesti käyttäen sekä vanhan että uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisia lapselle luontaisia toimintatapoja. (Karjalainen 2012, Karjalainen 2013) Uuden valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan lapsella tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Lapselle ominaisia, toiminnallisia ja osallisuutta edistäviä työtapoja ovat omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Lapsia myös tulee rohkaista kyselemään ja ihmettelemään työskentelyn aikana. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 38.)

Projektityöskentelyyn kuuluu olennaisesti lasten havainnointi ja projektien dokumentointi projektien edetessä (Karjalainen 2012). Havainnoimalla kartutetaan kokonaisvaltaista tietoa lapsesta, nähdään ja kuullaan lapsi. Dokumentoinnilla tallennetaan lasten toimintaa, muistoja ja ajatuksia sekä tehdään oppiminen ja kokemukset näkyväksi. (Karjalainen 2013). Pirpanan työntekijöiden mukaan projektien dokumentoinnit sisällytetään lasten kasvun kansioihin. Dokumentointia Pirpanassa tehdään mind map–tyylillä alkukartoitusvaiheessa, valokuvataan projektin kuluessa ja kirjoitetaan pieniä tekstejä projekteista. Valokuvia ja pieniä askarteluja sisällytetään lasten kasvun kansioon muutamilla sanoilla höystettyinä. Yhden työntekijän mukaan kehityksen paikkana olisi juuri dokumentointi, johon hyvänä lisänä voisi olla seinille laitettavat valokuvakollaasit lapsille ja aikuisille katseltavaksi. Kollaaseihin voisi liittää myös tekstejä. Dokumentointiin lisäideana tuli myös lasten omien ajatusten ja arvioinnin kirjaaminen kasvun kansioon projektien osalta. Reggiolaisessa päiväkodissa dokumentointi on suuressa osassa ja etenkin kaikkien nähtävillä olevat, seinille laitettavat valokuvakollaasit kertomuksineen kuuluvat tiivistä reggiolaiseen ajatusmaailmaan. Näkyvän dokumentoinnin avulla toiminnasta tehdään avointa ja näkyvää. (Wallin 1989, 74–75.) Valokuvakollaasit Pirpanan seinille olisivat siis juuri sitä, mitä reggiolaisuuteen kuuluu.

Uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan havainnointi ja dokumentointi tuottavat tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta ja oppimisesta. Niiden avulla myös lapset ja huoltajat pystyvät osallistumaan toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen. Esim. yksittäisten dokumenttien, vaikkapa valokuvien, avulla lasten kanssa voidaan yhdessä tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Dokumentoinnin tarkoitus onkin toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 38.)

Projektien päättyessä tulisi projektityöskentelyn kehitysprosessin mukaan olla yhteistä muistelua, jossa muistellaan, mitä projektissa on tehty ja mitä opittu. Voidaan katsella yhdessä tehtyjä tuotoksia ja valokuvia. Myös vanhemmat voivat olla mukana juhlistamassa projektin päätöstä. (Karjalainen 2012, Karjalainen 2013.) Pirpanan työntekijöiden mukaan suurin osa projekteista on kuitenkin lopahtanut, eikä niillä varsinaisesti ole ollut selkeää päätöstä. Joskus myös jokin

vuodenaikojen vaihteluun liittyvä toiminta tai juhlapyhät ovat lopettaneet projektin. Koiraprojekti oli kuitenkin kahden työntekijän mukaan sellainen, jossa projektin päättymistä juhlistettiin koiravaljakkoajelulla. Myös poroprojekti on jäänyt elämään puheisiin, sillä porot kuuluvat yhden työntekijän ja muutamien lasten arkeen kotona. Vaikka varsinaista päätösjuhlaa ei poroprojektissa ollutkaan, jäivät porot kuitenkin elämään Pirpanassa lasten leikkeihin ja puheisiin poroaitauksen sekä lahjaksi saadun avaimenperän muodossa. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan lasten kanssa voidaan yhdessä mm. arvioida ja tarkastella heidän oppimistaan ja kehitystään vaikkapa piirrosten ja valokuvien avulla (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 37).

Reggio Emilia pedagogiikassa päivähoito tekee tiivistä yhteistyötä lasten vanhempien kanssa, sillä perheiden toivotaan olevan aktiivisesti mukana kaikissa päiväkodin tapahtumissa (Liimola & Voutilainen 1996, 65). Myös reggiolaisissa päiväkodeissa tapahtuva dokumentointi on näkyvää seinille kiinnitettyjen tiedotteiden muodossa, jotta vanhemmat tulevat tietoisiksi lasten toiminnasta päiväkodissa (Wallin 1989, 74–75). Karjalaisen mukaan vanhempien osallisuus projektityöskentelyyn voi näkyä keskustelun muodossa, kun alkuvaiheessa mietitään minkälaiset asiat lapsia kiinnostavat sekä loppuvaiheessa, jolloin projektia muistellaan yhdessä esim. päätösjuhlissa (Karjalainen 2012). Uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti huoltajien ja lasten tulee olla mukana varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioinnissa. Yhteistyö huoltajien ja lähiympäristön kanssa on tärkeää ja kaikkien mielipiteitä ja ajatuksia arvostetaan. Tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunniointi huoltajien ja henkilökunnan välillä tukevat kasvatusyhteistyötä. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016, 30–33.)

Pirpanan projekteista vanhemmat ovat tulleet haastateltavien mukaan tietoisiksi lasten ja työntekijöiden kertoessa niistä. Seinällä olevasta viikon toimintasuunnitelmasta näkyy myös, mitä toimintaa Pirpanassa on aina kuluvalle viikolla. Poroprojektin aikana keskustelua aiheesta syntyi niiden lasten vanhempien kanssa, joiden kotona on poroja. Koiraprojektin päättyessä käydyllä koiravaljakkoajelulla mukana oli ollut myös lasten vanhempia. Viimeistään silloin, kun lapset saavat kotiin kasvun kansiot, näkevät vanhemmat kuvia tehdyistä projekteista. Dokumentointiin liittyvässä haastattelun osassa esiin tullut kehitysajatus seinille

laitettavista valokuvakollaaseista palvelisi paitsi lapsia, myös lasten vanhempia. Vanhemmat tulisivat ehkä enemmän tietoisiksi siitä, mitä lapset ovat Pirpanassa tehneet ja mahdollisesti tämä lisäisi omalta osaltaan vanhempien osallisuutta, sillä keskusteluja olisi helppo aloittaa kuvia katsellessa.

Lasten suhtautuminen projektityöskentelyyn on työntekijöiden mukaan ollut innostunutta ja kiinnostunutta. Projektin alussa on saattanut olla joillakin lapsilla hiukan käynnistysvaikeuksia, mutta projektin lähdettyä liikkeelle ovat kaikki innostuneet niistä. Yksi työntekijä nosti esiin vuorovaikutuksen lisääntymisen aikuisten ja lasten välillä projektityöskentelyn myötä. Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus kuuluu olennaisesti projektityöskentelyyn, sillä lapsen kuuntelu, huomioiminen ja keskustelu ovat projektin etenemisen edellytys (Karjalainen, 2013). Myös uuden varhaiskasvatussuunnitelman ydinasioihin kuuluu vuorovaikutus, sillä se on yksi toimintakulttuurin kokonaisuuden rakennusaineista, joka välittyy mallina lapsille (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 28).

### 6.3 Projektityöskentelyn nykytilanne

Neljäntenä teemana haastatteluissa selvitin projektityöskentelyn nykytilannetta. Kenenkään työntekijän mukaan projektityöskentelyä ei Pirpanassa ole unohdettu ja tämän kevään aikana toteutettu poroprojektikin sen todisti. Projektityöskentely on osa Pirpanan arkea, mutta sitä saisi olla enemmänkin työntekijöiden mukaan.

*”Että meillä on se tieto, mutta vielä semmonen, joku loppusilaus puuttuu.”*

Työntekijöiden mielestä syitä siihen, että projekteja ei ole ihan niin paljon kuin he itse haluaisivat, löytyi mm. Pirpanassa tapahtuneista monista muutoksista, lapsien vaihteluista esim. monista varahoitolaisista, suunnitteluajan puuttumisesta tai vähyydestä sekä siitä, että työntekijöiden oma innostus saattaa välillä vaihdella. Myös havainnoinnin tärkeys tuli esiin. Havainnoinnissa etenkin aiheiden valinta lasten oman kiinnostuksen mukaan kaipaisi ehkä hiomista sekä se, miten pitkään lapset jaksavat saman projektin parissa. Omaksi haasteeksi koetaan myös lasten ikäjakauma. Vaikka Pirpanassa ei juuri alle kolmivuotiaita ole, vaihtelevat lasten iät kuitenkin kolmen ja kuuden välillä.

Projekteja tehdään, mutta niiden välillä pidetään taukoa, välillä vähän enemmän ja välillä vähemmän. Ajatuksena kaikilla työntekijöillä on, että projekteja jatketaan edelleen ja osa halusi niitä vielä enemmänkin. Haastattelun muiden teemojen yhteydessä tuli esille myös muutamia kehittämisajatuksia. Projektien nykytilanteesta ja jatkosta kertoo ehkä kuitenkin parhaiten erään työntekijän lause:

*”Mää tykkään projekteista.”*

## 7 POHDINTA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää, miten pienryhmätoiminta ja projektityöskentely ovat juurtuneet ryhmäperhepäiväkoti Pirpanan toimintaan ja millä tavoin niitä mahdollisesti toteutetaan tällä hetkellä.

Pienryhmiä käytetään Pirpanassa päivittäin, kuitenkin ehkä hiukan vähemmän kuin aiemmin, johtuen nykyisistä tiloista ja lapsiryhmän erilaisuudesta. Myös se, miten pienryhmät jaetaan, on muuttunut alkuperäisestä ajatuksesta eli kiinteästä pienryhmästä. Tämän hetkiset perusteet ryhmien jakamiselle vastaavat ehkä parhaiten reggiolaisen ajattelutavan mukaista ryhmäjakoja, jota myös uusi varhaiskasvatussuunnitelma tukee. Lapsia jaetaan pienryhmiin pääasiallisesti toimintatuokioiden ajaksi tai leikkirauhan mahdollistamiseksi ja useimmiten jakoperusteina olivat ikä- tai kaveruussuhteet.

Reggiolaiseen ajattelutapaan perustuvan projektityöskentelyn perusasiat työntekijöillä oli mielestäni hyvin hallussa, myös myöhemmin mukaan tulleella työntekijällä, vaikka varsinaista perehdytystä ei ollutkaan järjestetty. Kehitysprosessin aikana ja sen jälkeenkin Pirpanassa on toteutettu useita projekteja eli haastattelujen perusteella voin todeta, että projektityöskentely on kehitysprosessin myötä juurtunut Pirpanaan. Työntekijöiden omasta mielestä projektien määrää voisi lisätä ja he itse tuntuivat olevan hyvinkin innostuneita jatkamaan ja lisäämään projektityöskentelyä. Syitä projektien vähyyteen löytyi useampia ja todennäköisesti suurimpana syynä ovat olleet edellisten tilojen sisäilmaongelmat ja niiden mukanaan tuomat sairastelut, joista työntekijät kärsivät edelleenkin jonkin verran. Tämän hetken puutteeksi työntekijät kokivat suunnitteluajan vähyyden. Suunnittelun avulla projektityöskentelyä saataisiin lisättyä ja entistä suuremmaksi osaksi Pirpanan päivittäistä toimintaa.

Projektien toteuttamisvaiheet alkukartoituksesta tutkimis- ja toimintavaiheisiin noudattivat hyvin pitkälle kehitysprosessin aikana opeteltuja tapoja. Vaikka pääosin projektityöskentely onkin Pirpanassa hallussa, totesivat työntekijät kuitenkin itse, että kehityksen tarpeessa ovat ainakin yhteistyö vanhempien kanssa ja projektin päättämiseen liittyvät asiat. Dokumentointiinkin kaivattiin lisää lapsen ajatuksia ja arviointia projekteista. Työntekijöillä oli mietittynä parannuskei-

noja näihin kehittämistä vaativiin asioihin jo haastatteluissa, joten nekin ovat ilmeisesti olleet mietinnän alla jo aiemmin. Toteuttaminen on syystä tai toisesta jäänyt kuitenkin tekemättä.

Työntekijöiden maininta suunnitteluajan ja suunnittelun puutteesta, pitää hyvin paikkansa, sillä Pirpanassa on tosiaan viimeisen parin vuoden aikana tapahtunut suuria muutoksia sekä tilojen että lapsiryhmän suhteen. Muutoksia tilojen suhteen tapahtuu tälläkin hetkellä jonkin verran, mutta toivottavasti tältä osin saadaan tilanne pian rauhoittumaan. Nykyinen lapsiryhmä koostuu pääosin osa-aikaisista lapsista, joiden hoitopäivät ja -ajat vaihtelevat viikoittain. Aiemmin Pirpanassa olleet osa-aikaiset lapset olivat hoidossa pääosin ennalta määritellyinä päivinä, joten toiminnan suunnittelu oli helpompaa, kun ryhmän päivittäinen kokoonpano oli hiukan pysyvämpi. Muutos ryhmän rakenteessa on ollut todella suuri, eikä henkilökunnalla ole juuri ollut mahdollisuuksia pysähtyä miettimään toiminnan suunnittelua pitkällä tähtäimellä. Hoidossa olevien lasten hoitoaikojen vaihtelu vastaa tällä hetkellä hyvin paljon vuorohoidossa olevaa hoitoaikojen vaihtelua ja on ymmärrettävää, että työntekijät kaipaavat suunnittelua toiminnan käynnistämiseksi, sillä muutos on vaikuttanut kaikkeen toimintaan.

Kehitysprosessissa juurrutettu reggiolaiseen ajattelutapaan perustuva pienryhmätoiminta ja projektityöskentely vastaavat hyvin uuden valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukanaan tuomiin pedagogisiin haasteisiin kunnassa, jossa varhaiskasvatus tapahtuu perhepäivähoidon voimin. Aikomukseni ei alun perin ollut varsinaisesti liittää uutta varhaiskasvatussuunnitelman perusteita opinnäytetyöhöni, mutta työskentelyn edetessä huomasin, että pienryhmätoiminta ja projektityöskentely etenevät käsi kädessä uuden varhaiskasvatussuunnitelman pedagogisten vaatimusten kanssa ja tämän vuoksi halusin ottaa sen Satu Karjalaisen avulla suoritettuna kehitysprosessin rinnalle. Näin sain Pirpanan ja myös muiden ryhmäperhepäiväkotien työntekijöille sekä opinnäytetyöni lukijoille näkyväksi, minkälaisia työkaluja pienryhmätoiminta ja projektityöskentely todellisuudessa ovat ja miten niiden avulla saadaan kuntaan laadukkaampaa, valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaista varhaiskasvatusta perhepäivähoidossakin.

Pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn perusasiat ja idea ovat Pirpanan työntekijöillä hyvin hallussa, mutta kuten eräs työntekijäkin sanoi, loppusalaus puuttuu. Uusien työntekijöiden perehdyttäminen pienryhmätoimintaan ja projektityöskentelyyn kaipaa selkeästi suunnitelmallisuutta sekä päivähoidon ohjaajan että ryhmäperhepäiväkotien työntekijöiden osalta. Henkilökunnan suunnitteluajan mahdollistaminen ja projektityöskentelytaitojen syventäminen, jotta jo suunnitellut projektityöskentelyn kehittämisajatuksetkin saataisiin toteutettua, ovat asioita, joiden avulla projektityöskentely saadaan Pirpanassa toimimaan entistä paremmin. Tilojen muuttumisen ohella lapsiryhmän muutos ja osakaisuuden luonteen muuttuminen ovat vaikuttaneet hyvin paljon käytännön toimintaan ja kaiken myllerryksen keskellä on pitkän tähtäimen ja yleensäkin arjen suunnittelu toiminnassa jäänyt aivan liian vähälle.

Opinnäytetyöni haastatteluista saadut tulokset antoivat minulle selkeän kuvan ryhmäperhepäiväkoti Pirpanan pienryhmätoiminnan ja projektityöskentelyn nykytilanteesta. Työn edetessä ja etenkin loppuvaiheessa tuli ilmi työntekijöiden tiedot ja osaaminen projektityöskentelystä, jotka kaipaavat lähinnä vain selkeää suunnittelua lapsiryhmän ja muiden muutosten vuoksi. Suunnittelun tärkeys tuli haastatteluissa useammassakin kohdassa esille ja siihen on syytä panostaa jatkossa sekä Pirpanassa että muissa ryhmäperhepäiväkodeissa.

## LÄHTEET

Asetus lasten päivähoidosta 30.3.2000/329

Asetus lasten päivähoidosta, 22.10.2015/1282

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University press.

Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva. PS-kustannus.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karjalainen, S. 2012. Projektityöskentely – kaavio.

Karjalainen, S. 2013. Yhdessä tutkimassa. Diasarja 7.10.2013.

Karjalainen, S. 2017. Sähköpostiviesti. 15.8.2017.

Kinnunen, S. a). 2017. Haastattelu 19.5.2017.

Kinnunen, S. b). 2017. Haastattelu 13.6.2017.

Liimola, A. & Voutilainen, L. 1996. Lintupuistojen lapset. Stakes, raportteja 109. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Majava, A. 2017. Haastattelu 21.7.2017.

Parrila, S. 2002. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen. Kasvatustieteiden tiedekunta, Oulun yliopisto. Merikosken kuntoutus- ja tutkimuskeskus, Oulu. Oulun yliopisto, Oulu.

Kasvatus ja opetus. Hakupäivä 3.9.2017

<http://www.taivalkoski.fi/palvelut/kasvatus-ja-opetus>

Perhepäivähoitajan ammattitutkinto 2013. Määräys 15/011/2013. Määräykset ja ohjeet 2013:24. Opetushallitus. Espoo.

Päiväryhmis Pirpana. Hakupäivä 10.7.2017

<http://www.taivalkoski.fi/toimipaikat/paivaryhmis-pirpana>

Reggio Emilia -pedagogiikka 2017. Suomen Reggio Emilia – yhdistys. Hakupäivä 13.5.2017.

<https://reggioemiliayhdistys.com/>

Reggio Emilian kunnallisten päiväkotien toimintaperiaatteet 2013. Reggio Children srl, Suomen Reggio Emilia – yhdistys ry.

Taivalkoski, 2017. Hakupäivä 8.10.2017.

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Taivalkoski>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Vantaa.

Uusitalo, H. 2017. Haastattelu 13.6.2017.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes. Oppaita 56, Saarijärvi. Gummerus kirjapaino Oy.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Tampere. Suomen yliopistopaino Oy.

Viinamäki, L. & Saari, E. 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki. Tammi.

Vähärautio, A. 2013. Varhaista tukea ja kumppanuutta. Pohjoisen alueen Kaste (PaKaste II) hankekokonaisuuden Pohjois-Pohjanmaan osahanke. Oulu. Oulun yliopisto.

What is The Reggio Emilia Approach? Hakupäivä 17.0.2017.

<http://www.aneverydaystory.com/beginners-guide-to-reggio-emilia/main-principles/>

Wallin, K. 1989. Lapsen rajaton luovuus. Pieksämäki. Weilin+Göös.

Wallin, K. 2000. Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä. Hämeenlinna. LK-Kirjat.

## LIITTEET

Haastatteluluvan kysely Pirpanan henkilökunnalle

Liite 1

Hyvä Pirpana ryhmäperhepäiväkodin lastentarhanopettaja, lastenhoitaja ja perhepäivähoitaja,

opiskelen Lapin ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja teen tutkimusta ryhmiksenne projektityöskentelystä. Opinnäytetyöni valmistuu syksyllä 2017. Tavoitteeni on selvittää Pirpanassa vuonna 2013 aloitetun projektityön kehittämisprosessin nykytilannetta. Millä tavalla projektityöskentely toimii tällä hetkellä ryhmäperhepäiväkodissanne, onko se jäänyt pois käytöstä, käytetäänkö sitä jollakin tasolla vai onko se osa päivittäistä toimintatapaanne?

Tutkimukseni teen haastattelemalla ja haastattelut nauhoitan, jotta vastaukset ja tulosten analysointi olisi mahdollisimman luotettavaa. Haastattelut sekä niiden kirjaukset hävitän opinnäytetyön valmistuttua asianmukaisella tavalla. Haastattelu sisältää avoimia kysymyksiä ja niihin vastaaminen kestää n. 10 - 20 minuuttia. Tulosten luotettavuuden kannalta olisi hyvä, jos kaikki osallistuisitte haastatteluun ja mahdollisimman perusteellisesti vastaatte kysymyksiin. Haastattelut teen kesäkuun 2017 aikana ja sovin haastatteluajat henkilökohtaisesti jokaisen työntekijän kanssa, jotta ryhmäperhepäiväkodin arki sujuisi mahdollisimman vähällä häiriöllä.

Opinnäytetyön valmistuttua ryhmäperhepäiväkoti Pirpana saa yhden kappaleen opinnäytetyötä asianmukaiseen käyttöön. Mikäli teillä heräsi kysymyksiä, vastaan niihin mielelläni.

Kiitän ajastanne ja yhteistyöhalukkuudesta!

Kaisa Pulkkanen

kaisa.pulkkanen@taivalkoski.fi

p. 040-518 2586

Kysymykset alkuvaiheesta asti mukana olleille kahdelle työntekijälle:

**1. Lähtötilanne, projektityöskentelyn kehitysprosessi alkoi 2013**

- Minkälaisia odotuksia, tavoitteita ja ajatuksia sinulla projektityöskentelystä aloitusvaiheessa oli?
- Miten ne ovat toteutuneet?

Kaikille kolmelle työntekijälle:

**2. Pienryhmätoiminta**

- Toimitteko pienryhmissä?
- Jos toimitte, minkälaisissa? Jos ette, miksi ei?
- Onko pienryhmätoiminnasta ollut hyötyä tai haittaa? Minkälaista?

**3. Projektit**

- Mitä mielestäsi on reggiolaiseen ajattelutapaan perustuva projektityöskentely?
- Miten työntekijä, joka ei ollut alusta asti mukana, on perehdytetty projektityöskentelyyn?
- Onko ryhmiksessänne ollut projekteja?
- Jos on, minkälaisia? Jos ei ole ollut, mikä on ollut esteenä?
- Miten projektit ovat saaneet alkunsa?
- Millä eri toimintatapoja teillä on ollut tutkimus-/toimintavaiheessa?
- Miten olette dokumentoineet projekteja?
- Mitä on tapahtunut kun projekti on saatu päätökseen?

- Miten lapset ovat suhtautuneet projekteihin?
- Miten vanhemmat ovat päässeet osallisiksi projektityöskentelyyn?

**4. Projektityöskentelyn tilanne nyt**

- Onko mielestäsi projektityöskentely olennainen osa ryhmiksenne arkea?
- Jos on, miten se näkyy?
- Mikäli ei ole, mistä se mielestäsi johtuu?